

מראי מקומות - יבמות

מה:

"מי שחציו עבד וחציו בן חורין הבא על אשת איש, אותו הבן אין לו תקנה, מפני שצד ממזרות וצד כשרות מעורבין בו". ובביאור דעת רש"י, כ' האמרי משה (כ"ז, כ"ב, וע"ש דבריו קאי על ח"ע שקידש בת ישראל פנוי, אבל אין חילוק) דכיון דסכ"ס ביאת איסור הוא, א"כ ממילא הוי הולד ממזר גמור. אולם הק' משם על מש"כ רש"י בס"ד של הגמ', דבא על פנוי, דגם מדבריו שם משמע דמותר הולד בממזרת, הרי הדין ממזר מביאת עבד על בת ישראל הוא משום אי-תפיסת קידושין, וא"כ לכאור' זה שייך רק בחציו, אבל חציו הוי בן חורין, וא"כ לכאור' הולד צריך להיות חצי-חצי, ואסור אף לממזרת. והוכיח מזה דס"ל לרש"י דגם בעבד הדין ממזר הוא משום הביאת איסור. ובביאור דעת הרמב"ם, כ' המים חיים (גיטין מג.) שהוא משום דמספקין אם קידושיו קידושין או לא, וא"כ ספק הוא אם ממזר הוא או לא (ולכאור' תמוה לומר כן בדעת הרמב"ם, דלשונו הוא דהצדדים מעורבין, וצ"ע). וכן הבית שמואל (ד', כ"ט), דלפי דעת הרמב"ם אינו מותר אלא בגיורת, דגרים מותרים בכשרים ובממזרים.

ד. שום תשים עלך מלך, מקרב אחיך

נסתפק הקובץ הערות (ל"ז, י) אם דין זה הוא לעיכובא או לא, דאם המליכוהו למי שאינו מקרב אחיך, אם יש לו דין מלך או לא. והביא מש"כ תוס' בכתובות (יז. ד"ה מלך) "אע"ג דלא הי' מלך גמור, מ"מ הוי נוהגין בו כבוד מלך כמלך גמור", וכ' דלשון זה אין בו הכרע.

ה. עבדי דר' חייא בר אמי אטבלה להיא

עובדת כוכבים לשם אנתתא, וכו'

הק' הדברות משה (ריש סי' ל"ה), איך שייך להכשירה לגרות, הרי קיי"ל דמי שקיבל כל התורה כולה חוץ מדבר א', אינו גר. וא"כ, כיון שהיא באה להתגייר כדי להנשא לעבד, ואסור לבת ישראל להנשא לעבד, א"כ איך חל גרותה. וכ' לחדש דאולי היא קיבלה סתם, וזה כולל כל המצוות, ואף דאנו יודעין דאילו היתה יודעת שאם קיבלה עלי' הגרות תהי' אסורה לעבד, דאז לא תהי' מגיירה כלל, מ"מ כיון שצריכה לבטל הגרות, ולומר שהיתה גרות בטעות, וקיי"ל דגרות בטעות הוי גרות, א"כ שפיר הוי גיורת גמורה.

ו. מי לא טבלה לנדותה

הק' הראשונים, הא לא היו ב"ד שם על הטבילה, וע' בתוס' דכ' לחדש דלא בעינן ב"ד על הטבילה, רק על קבלת המצוות. אבל לפי הרמב"ם הקו' אינה מתחילה, שהרי כ' (איסורי ביאה יג, ט) "גיורת שראינוה נהגת בדרכי ישראל תמיד, כגון שתטבול לנדתה וכו' הרי אלו בחזקת גרי צדק, ואע"פ שאין שם עדים בפני מי נתגיירו". דהיינו, שהרמב"ם פי' סוגיין באופ"א מרש"י

המשך בעמוד הבא

א. כגון דקדיש בת ישראל, דנמצא צד עבדות שבו משתמש באשת איש

וכ' רש"י ולפיכך הולד ממזר. וכ' הקרן אורה דלכאור' אין הולד ממזר גמור, דכמו דחציה שפחה חציה בת חורין הדין הוא דאין קידושיה קידושין גמורין, והבא עליה אינו חייב מיתה אלא אשם, ה"ה בחציו עבד חציו בן חורין כן, לא יהי' חייב עליה אלא אשם, וא"כ אין מסתבר לומר דממזר גמור הוא.

ב. מה אשת אב דלדידי' תפסי בהו

קידושין לאחריני תפסי בה קדושין

ע' רשב"א שהביא יש מי שמוחקים הגירסא, שאומרים דאדרבה, א"כ כ"ש הוא, דאם אין להם תפיסת קידושין כלל ודאי סברא לומר דצריך להיות הולד ממזר. אבל הרשב"א קיים הגירסא, וביאר דאין לתלות באי-תפיסת קידושין אלא במי שיש לו קידושין בעלמא, דכיון דאית ליה קדושין באחריני והכא לית ליה, אלמא משום דערוה זו הוא, והוא לא להגבי כאשת אב, אבל עכו"ם ועבד, הא לא תפסי בהו קדושין בבית ישראל כלל, וא"כ דלמא לאו משום חומרא דערוה הוא, אלא דאינהו לאו בני קדושין ניהו, ואפי' בבית מינן. והק' הקובץ הערות (ל"ז, ב), דהתינוח בעכו"ם הבא על פנוי, דפסול עכו"ם אינו גורם לעשות הולד ממזר, אבל הא אמרי' דאפי' בבא על אשת איש אין הולד ממזר, ולמה יגרע עכו"ם הבא על א"א מישראל הבא על א"א שהולד ממזר. ותי' דדוקא היכא שהאיסור הוא המונע את הקדושין מלחול, אז הולד ממזר, אבל בעכו"ם הבא על א"א, אין האיסור גורם מניעת הקידושין, שהרי גם אם לא היתה א"א אין קדושין תופסין בעכו"ם, ונמצא שאין האיסור מעלה או מוריד לענין תפיסת קדושין.

עוד הביא הרשב"א מר' האי גאון דגרס "מה אשת אב שזרעו מיוחס אחריו הולד ממזר, לאפוקי האי שאין זרעו מיוחס אחריו והולד כשר". (ולכאור' סברתו דומה למה שהבאנו לעיל מהריטב"א, דכיון דאפקר' רחמנא לזרעא דגוי, ואין לו ייחוס, ממילא אין בניו מישראל ממזרין. דהיינו, דס"ל דמה שעושה הממזרות אינו רק הביאת איסור, אלא התערובת של זרע של איש ואשה האסורים אהדי הוא עושה הממזרות, ואם התורה הפקירה זרע הגוי, א"כ אין כאן אותו תערובת איסור, וממילא אין כאן ממזרות. ולכאור' פשוט דלדעתו אינו מתחיל קו' הקו"ה, דכיון דאין זרעו זרע כלל, אין שייך כלל להיות ממזר.)

ג. אלא כי איתמר דר' יהודה כגון

שבא על אשת איש וכו'

ופרש"י דולד זה אין לו תקנה בבית ישראל, משום דהצד חירות בא על אשת איש. ומשמע דעכ"פ בממזרת יש לו תקנה, דהוי ממזר גמור. אבל הרמב"ם (איסורי ביאה טו, ה) כ'

מראי מקומות - יבמות

מזה: (המשך)

ומה דאמר' מי לא טבל לקריו, היינו על הבן, דודאי הבן טבל לקריו, וממילא הוא גר גמור.

ה. הלוקח עבד מן העכו"ם וכו'

וכ' בשיעורי ר' שמואל (תקט"ז), דמשמע מהגמ' דאין להרב קנין בו כלל, ואפי' למעשה ידיו, ולכאו' טעם הדבר משום דאין שייך שיהי' לו קנין במעשה ידי ישראל, דאין שייך זה אלא בעבד עברי, וכיון דאינו עבד עברי, ממילא אין להישראל קנין למעשה ידיו. אולם הביא מש"כ התוס' ישנים (מנ. ד"ה הקדש) "כיון שטבל אפקי' לי' שם עבדות ולא איתא לרב אלא מעשה ידיו, דהא עכו"ם גופי' לא קני וכו'. והעבד יכתוב לו שטר על חצי דמיו". ומש"כ התו"י דצריך לכתוב שטר על חצי דמיו, כ' בשר"ש דלשון הגמ' בגיטין נקט, אבל באמת צריך לכתוב שטר על כל דמיו. וק', דאם באמת יש לו קנין עדיין למעשה ידיו, א"כ למה צריך לשחררו לגמרי ולבטל אותו קנין, וכ' דאולי יש איזה תקנה דצריך לשחררו, וצ"ע.

ותוס', דאין הפשט דהטבילה לנדות היא גופא הטבילה לגרות, אלא דסימן הוא דנוהגת כבת ישראל וממילא אנו מבינים מעצמנו דודאי נתגיירה מקודם. וכ' האחיעזר (ח"ג, כ"ז) דלפ"ז מיושב ג"כ הא דאי' בגמ' דמי לא טבל לקריו, ומה זה מהני, הלא לקריו סגי גם לטבול בשאובין, ולפי הרמב"ם א"ש, שאנו אומרים שודאי נתגיירה מקודם כדין.

ז. דהו קרו לי בר ארמאה

הק' המהרש"א, למאי נפק"מ אם אביו הי' עכו"ם או לא, למאי דקיי"ל דהבא על בת ישראל הולד כשר, ואם אמו היתה עכו"ם, מה מועיל מה שהי' אביו טבל לקריו. וביאר דריב"ל לטעמי' דס"ל דהולד פגום לכהונה, וא"כ לזה מועיל מה שאביו טבל לקריו. והק' הקרני רא"ם דהא אין נפק"מ לבן זה, למה דפרש"י דבנה פגום היינו בתה. ולכאו' צ"ל דהמהרש"א ס"ל כהרמב"ן הנ"ל. (וכן מבואר מזה דכ' המהרש"א לעיל מזה, דמה דלא יהיב לי' רב ברתי' הוא משום דיהי' פוגם בתו לכהונה, וזהו ג"כ רק לדברי הרמב"ן.) וע"ע בערוך לנה, שפי' דלעולם האב נשוא נכרית,